

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Діброви Валерії Анатоліївни

**на тему: «СТРАТЕГІЇ КОНСТРУЮВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО
МАЙБУТНЬОГО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ»**

**представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії,
зі спеціальності 053 – психологія, 05 – соціальні та поведінкові науки**

Актуальність дисертаційної роботи та її наукова новизна визначаються як недостатністю досліджень в зарубіжній та вітчизняній психології стратегій конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами, так і значущістю проблеми для вирішення широкого кола прикладних завдань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлений раціональною та логічно узгодженою структурою дисертаційної роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Достатньою є й джерельна база дослідження, що налічує 187 найменувань (з них 107 – іноземними мовами). Повний обсяг роботи становить 206 сторінок, основний текст займає 151 сторінку. Робота містить 9 рисунків та 8 таблиць.

Такий обсяг і логічна структура представленої до захисту наукової роботи дає змогу дисертантці достатньо повно та аргументовано презентувати свої наукові здобутки.

Зміст дисертації викладено в окремих розділах дисертації відповідно до вимог. Зокрема, у вступній частині дисертації наведено чіткі та в цілому виважені формулювання щодо теоретико-методологічних основ дослідження.

Формулювання об'єкта, предмета й мети логічно вибудовано згідно з темою, що свідчить про належний рівень наукової підготовки дисертантки. Завдання дослідження загалом відповідають визначеній темі й торкаються проблематики конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами у теоретичній, емпіричній та прикладній репрезентаціях проблеми.

Наступні розділи дисертації є доволі чітко структурованими, у них логічно подані результати наукового пошуку автора відповідно до визначених мети та завдань.

У першому розділі дисертаційної роботи розкрито теоретичні засади дослідження стратегій конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами. Дисертанткою ґрунтовно проведено теоретичний аналіз проблеми конструювання майбутнього та основних підходів до її вивчення. В дисертаційній роботі чітко конкретизовано

особливості впливу травматизації на сприйняття особистістю часу свого життя.

На увагу заслуговує аналіз автором психологічних характеристик внутрішньо переміщених осіб у контексті часу життя.

В дисертаційній роботі представлено оригінальну теоретичну модель стратегій конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами.

У другому розділі представлено програму організації емпіричного дослідження конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами.

Хочеться особливо відзначити, що дисертантка ретельно обґрунтувала добір психодіагностичного інструментарію дослідження і творчо підійшла до його застосування. Авторкою виокремлено функції наративів у дослідженнях з психології вимушеної міграції.

Дисертанткою чітко обґрунтовано критерії формування вибірки, охарактеризовано вибірку респондентів.

У третьому розділі на належному науковому рівні представлено результати емпіричного дослідження стратегій конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами.

На основі теоретичного аналізу та узагальнення отриманого емпіричного матеріалу дисертанткою сформульовано висновки, які свідчать про досягнення мети й виконання завдань дослідження. Сформульовані в роботі висновки відповідають поставленим завданням дисертаційної роботи, аргументовані, науково обґрунтовані, мають певне теоретичне і практичне значення.

Оцінюючи наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження, можна зазначити, що у дисертації зроблений певний крок у подальшому теоретико-емпіричному аналізі особливостей вимушених мігрантів, внутрішньо переміщених осіб, ставлення до майбутнього, конструювання особистісного майбутнього.

Отримані результати дослідження можуть бути використані при розробці та викладанні навчальних курсів «Психологія міграції», «Основи психореабілітації», «Основи психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам», «Психологічне консультування», «Психологія кризових ситуацій». Отримані результати дослідження також можуть бути використані у консультативній та психотерапевтичній практиці, роботі соціальних та волонтерських служб з надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, при розробці тренінгових програм з реабілітації та адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Підсумовуючи вищесказане, дисертаційну роботу В. А. Дібрової можна охарактеризувати як цікаве, завершене дослідження, що виконано на належному професійному рівні та являє собою вагомий внесок у теорію та практику психологічної науки і є гідним доробком наукових знань із загальної, соціальної та політичної психології.

Обрана програма дослідження «Стратегій конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами» дала змогу отримати надійні результати та забезпечила можливість реалізації завдань дисертаційної роботи.

Актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, новизна та повнота викладу в опублікованих працях (3-х статтях у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України; 2-х статтях у міжнародних наукових виданнях, які входять до Європейського союзу; 7-и працях апробаційного характеру) повністю відповідають вимогам до кандидатських дисертацій.

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційної роботи В. А. Діброви, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та пропозиції:

1. Бажано було б в аналізі результатів та у висновках розкрити статеві відмінності в особливостях стратегій конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами.

2. В четвертому завданні зазначено: «З'ясувати роль базових переконань та інтолерантності до невизначеності у конструюванні внутрішньо переміщеними особами особистісного майбутнього». У висновках бажано розкрити, в чому ж полягає роль інтолерантності до невизначеності у конструюванні особистісного майбутнього.

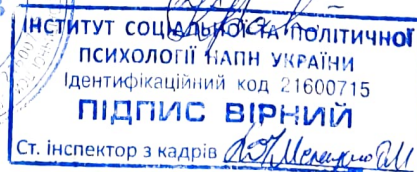
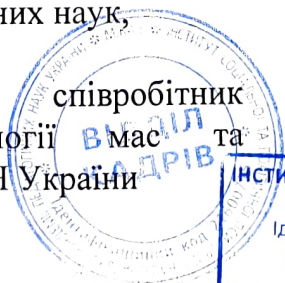
3. В тексті дисертації треба узгодити подання скорочень: на одних і тих же сторінках : ВПО і внутрішньо переміщені особи.

Проте, наведені вище зауваження не знижують обґрунтованої вище позитивної оцінки дисертаційної роботи, яка є завершеною науковою працею, має наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність.

Представлене дослідження відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

На підставі викладеного вважаємо, що дисертація «Стратегії конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності є внеском у розвиток загальної, соціальної і політичної психології, а її автор, Валерія Анатоліївна Діброва, може бути рекомендованою до захисту.

Кандидат психологічних наук,
доцент,
старший науковий співробітник
лабораторії психології мас та
спільнот ІСПП НАПН України

С. Л. Кравчук